

Iwona Anna Ndiaye
Olsztyn

KSZTAŁCENIE TŁUMACZY USTNYCH W KONTEKŚCIE WYMOGÓW EGZAMINU PAŃSTWOWEGO NA TŁUMACZA PRZYSIĘGŁEGO

Zarys treści: Poniższy artykuł stanowi przyczynek do szerszej dyskusji na temat potrzeby redefiniowania zakresu i form kształcenia tłumaczy przysięgłych. Zwraca uwagę na istotę uwzględnienia w dydaktyce uniwersyteckiej, a zwłaszcza na studiach podyplomowych, kryteriów stawianych kandydatom na tłumacza przysięgłego, określonych w wymogach egzaminu przeprowadzanego przez Państwową Komisję Egzaminacyjną.

Kompetencje tłumacza przysięgłego

Warunki i tryb nabywania oraz utraty prawa wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego w Polsce określa Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego z dnia 25 listopada 2004 roku¹. Istnieje także wiele dokumentów wypracowanych przez środowiska zawodowe tłumaczy, które określają zalecenia ogólne².

---

¹ W 2011 roku wprowadzono istotne zmiany do Ustawy, m.in. zlikwidowano wymóg ukończenia studiów filologicznych oraz specjalistycznych studiów podyplomowych w zakresie tłumaczenia. Zmianę wprowadza tzw. ustawa deregulacyjna z 25 marca 2011 r., czyli ustawa o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców (Dz.U. z 2011 r. Nr 106, poz. 622). Nowelizuje ona ustawę o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz.U. Nr 273, poz. 2702 z 2006 r., Nr 107, poz. 722 oraz Nr 182, poz. 1228 z 2010 r.).

² Zob. m.in.: Karta Tłumacza Międzynarodowej Federacji Tłumaczy FIT, Kodeks Zawodowy Międzynarodowego Stowarzyszenia Tłumaczy Konferencyjnych AIIC, Karta Tłumacza Polskiego Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich.

30 czerwca 2011 roku uchwałą Rady Naczelnej Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS został uchwalony Kodeks tłumacza przysięgłego³. Sformułowane w nim zasady etyki oraz praktyki zawodowej stanowią kompendium wiedzy, której stosowanie zaleca się tłumaczom przysięgłym (zrzeszonym i niezrzeszonym), tłumaczom pełniącym funkcje tłumaczy sądowych powołanych *ad hoc* oraz zajmującym się tłumaczeniem prawniczym, rozumianym jako dziedzina specjalności translatorskiej (zob. Kierzkowska 2008: 104).

Wynika z nich jednoznacznie, że poza oczywistą znajomością języka źródłowego i docelowego tłumacz przysięgły winien specjalizować się w przekładzie dokumentów procesowych, urzędowych, wykazywać się doskonałą znajomością prawa i procedur sądowych. Jest także zobowiązany do wykonywania powierzonego mu tłumaczenia ze szczególną starannością, zachowując wierność wobec tekstu źródłowego zgodnie z zasadami sztuki tłumaczenia specjalistycznego i formalnoprawnymi zasadami tłumaczenia sądowego i prawniczego. Ponadto fakt wykonywania przez tłumaczy przysięgłych tłumaczeń ustnych na potrzeby organów państwowych (sądy, policja, prokuratura itp.) wymaga od niego dodatkowych predyspozycji oraz cech i umiejętności stawianych tłumaczom ustnym: zdolność do koncentracji, dobra pamięć (szczególnie krótkotrwała), umiejętność natychmiastowego tłumaczenia wypowiedzi, odpowiednia artykulacja, umiejętność rozumienia skrótów myślowych, umiejętności krasomówcze i in. (na temat pojęcia jakości w przekładzie ustnym zob. Kościółkowska-Okońska 2008).

Oczywiste jest, że opanowanie tak szerokiego wachlarza kwalifikacji, obejmujących zarówno wiedzę ogólną oraz specjalistyczną, jak i wysokie kompetencje językowe oraz kulturowe, wymaga niezbędnych cech osobowościowych oraz specjalnych umiejętności, nabywanych w toku wieloletniego szkolenia zawodowego.

Kształcenie tłumaczy przysięgłych

Współczesne kształcenie tłumaczy na poziomie uniwersyteckim stanowi aktualny i ważki aspekt w procesie wstępnego etapu profesjonalnego przygoto-

---

³ Rozszerzona i zaktualizowana wersja Kodeksu tłumacza sądowego z roku 1991. Kodeks tłumacza przysięgłego został opracowany na podstawie wniosków członków Towarzystwa oraz niezrzeszonych tłumaczy przysięgłych przez Komitet Redakcyjny KTP z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości oraz członków Międzyinstytucjonalnego Komitetu Konsultacyjnego – źródło: <http://www.tepis.org.pl/towarzystwo/ktp.pdf> (dostęp: 17 października 2011 r.).

wania do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego. Zauważalny w ostatnich latach wyraźny wzrost liczby kursów oraz studiów podyplomowych dla tłumaczy specjalistycznych zdaje się ten fakt potwierdzać.

Jak wynika z zapisów programowych, nabycie umiejętności w zakresie tłumaczenia prawniczego i sądowego oraz przygotowanie do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego zapewniają wiodące ośrodki akademickie w Polsce. Zapoznając się z profilem absolwenta na poszczególnych kierunkach filologicznych, można odnieść wrażenie, że ośrodki naukowo-dydaktyczne, zarówno na poziomie studiów licencjackich, jak i magisterskich, bez problemu radzą sobie z kształceniem przyszłych tłumaczy specjalistycznych. Takie zapisy w charakterystyce profilu absolwenta znajdujemy zarówno na kierunkach filologicznych w ośrodkach uniwersyteckich, jak i w zawodowych szkołach wyższych. Poniżej prezentujemy wybrane przykłady:

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie⁴:

Absolwent filologii rosyjskiej po ukończeniu trzyletnich studiów I stopnia [...] posiada wiedzę i umiejętności, umożliwiające wykonywanie wszelkiego rodzaju zadań tłumaczeniowych z/na język rosyjski:

- posiada znajomość słownictwa fachowego oraz frazeologii w zakresie tematyki społeczno-politycznej, ekonomii, biznesu, reklamy, turystyki i hotelarstwa, prawa i sądownictwa, współpracy transgranicznej, warunkującej poprawne tłumaczenie tekstów o tej tematyce oraz znajdujących się w obiegu różnego rodzaju dokumentów: formularzy, świadectw, dyplomów, rachunków, ofert handlowych, instrukcji obsługi, itp.;
- posiada znajomość rodzajów i technik przekładu;
- posiada kompetencje w zakresie pracy z tekstem (umiejętnie rozpoznaje rodzaj tekstu rodzimego i obcojęzycznego, jego funkcje i styl, warunkujące adekwatny przekład w obie strony);
- umiejętnie korzysta ze źródeł oraz środków technicznych w trakcie procesu tłumaczenia;
- posiada umiejętności i doświadczenie praktyczne umożliwiające ubieganie się o uzyskanie uprawnień tłumaczy przysięgłych.

Absolwenci naszego Instytutu znajdują zatrudnienie jako:

- Tłumacze [...].

---

⁴ Opis sylwetki absolwenta podają zgodnie z wersją zamieszczoną na stronach internetowych poszczególnych jednostek z zachowaniem form gramatycznych i stylistyki oryginału. Zob. <http://www.uwm.edu.pl/slowianie/> (dostęp: 17 października 2011 r.); podkreślenia w cytatach moje – I.A.N.

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie⁵:

Absolwenci otrzymują tytuł zawodowy licencjata filologii rosyjskiej. Są doskonałymi znawcami języka rosyjskiego, posiadają solidne przygotowanie filologiczne, dobrą znajomość kilku języków (rosyjski, białoruski/bułgarski, zachodnioeuropejski), dysponują wiedzą z zakresu językoznawstwa i literaturoznawstwa.

Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu⁶:

Absolwenci trzyletniego programu tłumaczeniowego otrzymują tytuł zawodowy licencjata na kierunku filologia angielska. Są w pełni przygotowani, zarówno pod względem teoretycznym jak i praktycznym, do podjęcia pracy w zawodzie tłumacza (tłumaczenia ustne i pisemne). [...]

Wyższa Szkoła Europejska im. Ks. Józefa Tischnera w Krakowie:

Absolwenci specjalności translatoryka, oprócz zaawansowanej znajomości języka angielskiego i drugiego języka, posiadają ogólną wiedzę na temat roli tłumacza, jego warsztatu pracy i funkcjonowania w środowisku międzynarodowym i międzykulturowym.

Wyróżniają się biegłą znajomością języka angielskiego, potrafią analizować i tłumaczyć pisemnie teksty użytkowe, oraz ustnie teksty mówione i pisemne.

Szczególną cechą kształcenia jest nacisk położony na ściśle połączenie wiedzy teoretycznej i praktycznego, warsztatowego przygotowania do pracy zawodowej. W trakcie studiów podkreślana jest samodzielność, umiejętność pracy zespołowej oraz wysokie standardy etyczne.

Po ukończeniu specjalności translatoryka absolwenci mogą pracować między innymi w:

- biurach tłumaczeń [...].

Absolwent będzie znał:

- rolę i odpowiedzialność tłumacza w międzynarodowych i międzykulturowych kontaktach politycznych, gospodarczych a także prywatnych;
- uwarunkowania pracy tłumacza, jego prawa, obowiązki i status we współczesnym świecie;
- sposoby funkcjonowania w środowisku międzynarodowym i międzykulturowym;
- sposoby organizowania i rozwijania warsztatu tłumacza oraz samodzielnego poszerzania wiedzy związanej z zakresem tłumaczenia;

⁵ <http://www.umcs.lublin.pl/articles.php?aid=3611> (dostęp: 17 października 2011 r.).

⁶ http://www.humanitas.edu.pl/rekrutacja/index.php?option=com_content&task=view&id=90&Itemid=0 (dostęp: 17 października 2011 r.).

- zasady etyki i odpowiedzialności zawodowej;
- stylistyczne, gatunkowe i specjalistyczne odmiany języka;
- podstawowe zagadnienia teorii przekładu;
- typologię przekładów, techniki i strategię przekładu;
- podstawowe zagadnienie specjalistyczne związane z tłumaczeniami tekstów informacyjnych, instruktażowych, biznesowych, naukowo-technicznych, prawnych, reklamowych, turystyczno-informacyjnych, prasowych, itp.

Absolwent będzie potrafił:

- dostrzegać wzajemne relacje teorii i praktyki przekładu;
- biegle władać językiem angielskim w mowie i piśmie;
- analizować teksty pragmatyczne (informacyjne, instruktażowe, biznesowe, naukowo-techniczne, prawne, reklamowe, turystyczno-informacyjne, prasowe, itp.) pod kątem ich funkcji, adresata, nacechowania kulturowego, struktury tekstu, itp.;
- analizować teksty wyjściowe i docelowe pod kątem ekwiwalencji;
- tłumaczyć pisemnie teksty użytkowe;
- tłumaczyć ustnie teksty mówione (podstawy przekładu konsekwentnego oraz symultanicznego w wariacie „szeptanka”) oraz pisemne (tłumaczenie „a vista”).

Podobne zapisy możemy znaleźć na stronach internetowych zarówno szkół państwowych, jak i prywatnych, które prześcigają się w wyliczaniu kompetencji, umiejętności, których w ich ocenie nabywa absolwent danych studiów, a także szerokiej perspektywy w kontekście przyszłego zatrudnienia oraz możliwości w zakresie podejmowanej przez niego aktywności zawodowej.

Jednakże szczegółowa analiza programów nauczania podaje w wątpliwość realność spełnienia takich założeń w praktyce zawodowej absolwentów studiów filologicznych⁷. W ogólnej tendencji do tworzenia wciąż nowych kierunków, specjalności i specjalizacji trudno pozbyć się wrażenia, że chodzi przede wszystkim o tzw. pozyskanie kandydata i znalezienie sposobów na powracające widmo kolejnego niżu demograficznego. A przecież nauczanie (szkolenie) powinno spełniać kilka zasadniczych warunków, w tym m.in.:

---

⁷ Na studiach licencjackich (3-letnich zawodowych) liczba godzin nie powinna być mniejsza niż 2000 (zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lipca listopada 2007 r. w sprawie określenia standardów nauczania dla kierunku filologia na studiach I stopnia), co w praktyce, z uwagi na kosztowność specjalności, oznacza realizowanie takiej właśnie ich liczby.

- 1) przeprowadzanie testów zdolności tłumaczeniowych kandydata,
- 2) dostosowanie programów do rzeczywistych wymagań zawodu,
- 3) powiązanie kształcenia tłumaczy ustnych z praktyką zawodową,
- 4) opieranie kompetencji kadry na specjalnym przygotowaniu zawodowym.

Ważny etap kształcenia tłumaczy stanowi testowanie kandydatów, którzy powinni podlegać testom prognostycznym, kompetencyjnym, diagnostycznym, selekcyjnym lub po prostu egzaminom wstępnym (por. Tryuk 2007: 149, Ruszel 2006). Jak wiadomo, egzaminy wstępne, mające na celu wykazanie zdolności tłumaczeniowych kandydatów, nie są wymagane w aktualnym systemie rekrutacji na studia wyższe. Wprawdzie egzaminy obowiązują w przypadku wybranych studiów podyplomowych, jednakże są one ukierunkowane na kryteria językowe, a nie predyspozycje do tłumaczenia ustnego, rozumiane jako inteligencja, zdolność do analizy i koncentracji, umiejętność precyzyjnego formułowania myśli oraz talent oratorski. W efekcie studentami filologii obcych oraz słuchaczami podyplomowych studiów często zostają osoby pozbawione odpowiednich zdolności, umiejętności i cech osobowościowych niezbędnych do wykonywania zawodu tłumacza, w tym tłumacza przysięgłego.

Szczegółowa analiza programów dydaktycznych na kierunkach filologicznych w wiodących ośrodkach akademickich dowodzi, że zagadnienia z zakresu przekładu tekstów prawnych i sądowych realizowane są niemal wyłącznie w oparciu o tłumaczenia pisemne, np. w ramach takich przedmiotów jak język fachowy, język specjalistyczny, ćwiczenia translatorskie, tłumaczenie pisemne. Interesujący nas zakres tematyczny w ramach tłumaczeń ustnych praktycznie nie jest uwzględniany.

W toku studiów uniwersyteckich studenci zdobywają wiedzę ogólnofilologiczną, teoretyczną, a także określone umiejętności językowe. Spełniając wymogi formalne, wielu absolwentów kierunków filologicznych przystępuje do egzaminu państwowego na tłumacza przysięgłego. Wprawdzie język prawny i prawniczy, którego znajomość jest weryfikowana podczas egzaminu państwowego na tłumacza przysięgłego, należy do trudniejszych subjęzyków specjalistycznych, jednak studenci filologii obcych jak również słuchacze studiów podyplomowych mają prawo oczekiwać, że po zakończeniu edukacji będą w stanie pomyślnie wykonywać profesjonalne zadania, w tym w zakresie zawodu tłumacza przysięgłego. Tym bardziej że, jak podaliśmy wcześniej, odpowiednie zapisy w przewodnikach ECTS wręcz to stwierdzają.

Poza egzaminem pisemnym kandydatów do zawodu tłumacza przysięgłego przystępujących do egzaminu państwowego czeka poważny sprawdzian z zakresu tłumaczenia ustnego, obejmujący:

- 1) tłumaczenie konsekwentne (egzaminator odczytuje lub odtwarza tekst z przerwami na tłumaczenie) z języka polskiego na język obcy dwóch tekstów, w tym jednego, który jest pismem sądowym, urzędowym albo tekstem prawniczym,
- 2) tłumaczenie *a vista* (kandydat otrzymuje do tłumaczenia tekst w formie pisemnej) z języka obcego na język polski dwóch tekstów, w tym jednego, który jest pismem sądowym, urzędowym albo tekstem prawniczym.

Zespół egzaminacyjny ustala wynik części ustnej egzaminu, stanowiący sumę punktów przyznawanych osobno za następujące elementy oceny każdego z 4 tekstów:

- 1) do 10 punktów za zgodność treści przekazanej w tłumaczeniu z treścią oryginału,
- 2) do 15 punktów za terminologię i frazeologię subjęzyka specjalistycznego,
- 3) do 10 punktów za poprawność gramatyczną, ortograficzną i leksykalną (leksyka niespecialistyczna),
- 4) do 10 punktów za zastosowanie rejestru (stylu funkcjonalnego) języka właściwego dla danego rodzaju tekstu,
- 5) do 5 punktów za poprawność fonetyczno-intonacyjną, dykcję i płynność wypowiedzi.

Wyniki egzaminu bardzo czytelnie weryfikują kompetencje absolwentów szkół wyższych, które najczęściej okazują się niewystarczające, aby sprostać wymogom stawianym kandydatom na tłumaczy przysięgłych. Niewystarczające kompetencje zawodowe absolwentów studiów filologicznych w zakresie tłumaczeń ustnych potwierdzają wyniki egzaminu państwowego na tłumacza przysięgłego, przeprowadzanego zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. przez Państwową Komisję Egzaminacyjną. Zdawalność tego egzaminu waha się w granicach 15–20%⁸.

Indywidualna nauka tłumaczenia tekstów prawniczych często nie przynosi oczekiwanych wyników. Podstawy takiej wiedzy i umiejętności może dać ukończenie specjalistycznych studiów podyplomowych, które stanowią doskonałą formę uzupełnienia kwalifikacji zawodowych, zwłaszcza doskonalenia języka, w tym terminologii fachowej. Należy jednak podkreślić, że studia podyplomowe oferujące kształcenie w zakresie tłumaczeń sądowych, ekonomicznych i prawniczych, a zatem tych w najszerszym stopniu przydatnych

⁸ Podaję na podstawie informacji udzielonej przez członka Komisji Egzaminacyjnej – Zespołu Oceniającego Języka Rosyjskiego. Wyniki egzaminu państwowego, w zależności od opcji językowej, wahają się w granicach 15–30%.

w kontekście egzaminu państwowego jak i praktyki zawodu tłumacza przysięgłego, skoncentrowane są na tłumaczeniach pisemnych. Tłumaczenia ustne stanowią nieznaczną część wymogów programowych. Ponadto w toku dwusemestralnej edukacji ćwiczenia zorientowane na szybkość zrozumienia i produkcji tekstu, zdolność jednoczesnego słuchania i mówienia, poprawę pamięci krótkiej należą do rzadkości. W tym warunkach trudno także osiągnąć wymierne efekty w zakresie zmiany cech osobowościowych, które obejmują odporność na stres, oraz strategii uczenia się.

Bez względu na zakres programu kształcenia tłumaczy przysięgłych tłumaczone treści, materiały oraz sytuacje dydaktyczne powinny być dostosowane do rzeczywistych wymagań zawodu. Jednak w codziennej praktyce uniwersyteckiej studenci i słuchacze nie mają możliwości odbywania praktycznych ćwiczeń w realiach zbliżonych do tych, w których będą musieli sobie radzić jako tłumacze przysięgli. Praktyki zawodowe, które z racji wdrożenia procesu bolońskiego przechodzą studenci studiów licencjackich, odbywane są w instytucjach, firmach i biurach tłumaczeń i stwarzają jedynie możliwości doskonalenia kompetencji w zakresie tłumaczeń pisemnych. Wszystkie znane mi dotychczasowe próby zorganizowania praktyk sądowych w ramach studiów podyplomowych z przyczyn organizacyjnych zakończyły się fiaskiem.

Kształcenie tłumaczy przysięgłych powinno opierać się na doświadczeniach praktyków tego zawodu. W realiach kształcenia akademickiego trudno to zapewnić. Uprawnienia takie nie stanowią wszakże kryteriów zatrudnienia. Takie możliwości stwarza swoboda doboru kadry jedynie w ramach prowadzonych studiów podyplomowych.

Oddzielnym zagadnieniem pozostaje tłumaczenie szeptane („szepetanka”), które ze względu na brak wypracowanych zadowalających form pracy dydaktycznej oraz kryteria oceny zostały wyłączone z zakresu egzaminów końcowych studiów podyplomowych oraz egzaminu państwowego. Przy czym, jak wiadomo, akurat w praktyce sądowej, jak i w wielu innych formach tłumaczeń środowiskowych, ta forma tłumaczeń należy do codziennych metod pracy tłumaczy przysięgłych i ustnych.

Współpraca środowiska akademickiego i zawodowego tłumaczy przysięgłych

Realia rynku zawodowego tłumaczy ustnych oraz wymogi stawiane kandydatom do zawodu tłumacza przysięgłego wskazują na potrzebę podjęcia aktyw-

nej współpracy środowiska akademickiego oraz zawodowego, mającej na celu wprowadzenie koniecznych zmian w systemie kształcenia na kierunkach filologicznych. Tym bardziej że, jak pokazuje praktyka, sam skład Państwowej Komisji Egzaminacyjnej nie przekłada się na konkretne rozwiązania praktyczne. Komisja składa się z 11 członków (powoływanych i odwoływanych w drodze decyzji przez ministra sprawiedliwości), wyróżniających się wysokim poziomem wiedzy w zakresie języków obcych i technik tłumaczeniowych, w tym:

- 1) czterech spośród nauczycieli akademickich zatrudnionych w szkołach wyższych na kierunku filologia, wskazanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego,
- 2) trzech spośród tłumaczy przysięgłych będących członkami organizacji zrzeszających tłumaczy, wskazanych przez te organizacje,
- 3) trzech wskazanych przez ministra sprawiedliwości,
- 4) jednego wskazanego przez ministra właściwego do spraw pracy.

Wieloletnia historia Ustawy o tłumaczach przysięgłych, z takim trudem wypracowywanej z udziałem środowiska tłumaczy współpracującego z Ministerstwem Sprawiedliwości, nie pozwala zbyt optymistycznie myśleć o szybkich i zadowalających efektach tej współpracy także na poziomie Ministerstwa Edukacji i Szkolnictwa Wyższego. Dlatego też z satysfakcją należy odnotować oddolne inicjatywy zainteresowanych środowisk, do których należą np. Porozumienia o współpracy uczelni z członkami PT TEPIS w uznaniu dla roli praktyków. Pod hasłem uznania dla wiedzy i roli tłumaczy praktyków w działalności uczelni kształcących adeptów zawodu na przestrzeni roku prezes PT TEPIS podpisał porozumienia o współpracy z siedmioma uczelniami polskimi i jedną zagraniczną, w których studentów uczą praktycy. Na uczelniach tych doświadczeni tłumacze ze statusem członków ekspertów PT TEPIS lub co najmniej członków zwyczajnych prowadzą warsztatowe zajęcia tłumaczeniowe lub wykłady na temat statusu i etyki zawodowej oraz metodologii tłumaczenia prawniczego. W ten sposób trud dzielenia się wiedzą przez doświadczonych tłumaczy nie jest anonimowy, uczelnie mogą zaś zagwarantować studentom, że program nauki jest oparty na praktyce zawodowej. Porozumienia o współpracy zostały zawarte z odpowiednimi wydziałami Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, z Wyższą Szkołą Bankową w Gdańsku i Wyższą Szkołą Bankową w Toruniu, Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Płocku oraz z Hochschule Zittau/Gorlitz (RFN)⁹. Ponadto 26 marca

⁹ Wykaz ośrodków, które kształcą tłumaczy pod auspicjami Polskiego Towarzystwa Tłuma-

2009 roku PT TEPIS przyjęło Regulamin „nadawania auspicjów”¹⁰ PT TEPIS ośrodkiem kształcącym tłumaczy przysięgłych¹¹. Auspicje mogą być nadawane za:

- 1) upowszechnianie wiedzy o roli tłumacza przysięgłego w realizacji prawa człowieka do rzetelnego procesu w ramach podejmowania działań na rzecz rozwijania kontaktów i współpracy z instytucjami krajowymi,
- 2) upowszechnianie zasad Kodeksu tłumacza przysięgłego, który stanowi podstawowe źródło w nauczaniu etyki i dobrej praktyki zawodowej, oraz zgodnie z obowiązkiem wynikającym z art. 7 i art. 14 ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego zobowiązujących tłumacza przysięgłego do wykonywania swych czynności w zgodzie z etyką zawodową oraz do doskonalenia kwalifikacji zawodowych.

Jednakże, jak pokazuje praktyka, od deklarowanej czy też uświadamianej konieczności współpracy do wymiernych efektów kształcenia zawodowego tłumaczy przysięgłych droga jest długa i ciernista.

Uwagi końcowe

Zarówno akty prawne regulujące status tłumacza przysięgłego w Polsce, jak i inne dokumenty określające formalne aspekty tłumaczeń kwalifikacje tłumacza przysięgłego oraz jego warsztat, w tym Kodeks tłumacza przysięgłego (sądowego), są mało przydatne dla adeptów tłumaczeń ustnych. Najczęściej ograniczają się do skrótowych zapisów i koncentrują przede wszystkim na uwarunkowaniach warsztatowych w przekładzie sądowym. „Rola tłumacza ustnego – jak zasadnie zauważa Joanna Dybiec – postrzegana jest w nich idealistycznie i redukcjonistycznie – ma on być skutecznym przekąźnikiem komunikatu językowego, automatem, któremu przysługuje przerwa na serwisowanie, aby mógł dostarczyć tłumaczenie wysokiej jakości, tzn. spełniające normę wierności wobec tekstu w języku wyjściowym” (Dybiec 2008: 268). A przecież tłumacz przysięgły, zajmujący się przekładem środowiskowym, który „pełni niejednokrotnie rolę pośrednika między stronami o nierównym

---

czy Przysięgłych i Specjalistycznych, podano na stronie TEPIS – zob. <http://www.tepis.org.pl/> (dostęp: 17 października 2011 r.).

¹⁰ „Nadawanie auspicjów” – dość niefortunne sformułowanie, które budzi wątpliwości językowe i merytoryczne. Potrzebę większej dbałości o stronę językową materiałów publikowanych przez PT TEPIS podkreślał dr Witold Skowroński (STP).

¹¹ Zob. Regulamin nadawania auspicjów PT TEPIS ośrodkiem kształcącym tłumaczy przysięgłych, źródło: <http://www.tepis.org.pl/ksztalcenie/uczelnie/auspicje.pdf> (dostęp: 17 października 2011 r.).

statusie społecznym, o różnym wykształceniu i odmiennych kompetencjach, w KTP [Kodeksie tłumacza przysięgłego – I.A.N.] nie znajdzie odpowiedzi na nurtujące go pytania dotyczące norm zawodowych i etycznych” (ibidem).

Jakkolwiek pozytywnie należy odnotować chęć paralelnego działania, wyrażaną obecnie zarówno przez zawodowe środowisko tłumaczy, jak i środowisko akademickie, a także pozytywne przykłady takiej współpracy, podkreślenia wymaga konieczność zmian w zakresie dydaktyki tłumaczeń ustnych, zwłaszcza w kontekście wymogów egzaminu państwowego na tłumacza przysięgłego. Dlatego też rola kształcenia tłumaczy przysięgłych pozostaje aktualnym zagadnieniem współczesnego przekładoznawstwa i dydaktyki szkoły wyższej. Uwzględniając jednak specyfikę kształcenia w ramach procesu bolońskiego, należałoby przyjąć, że kształcenie tłumaczy specjalistycznych w ramach studiów I i II stopnia w ogóle nie jest możliwe, ponieważ nie zapewnia osiągnięcia zakładanych celów dydaktycznych. Taką szansę stwarzają jedynie studia podyplomowe, które także w kontekście wymogów stawianych tłumaczom przysięgłym dowodzą konieczności zredefiniowania programów nauczania oraz metod kształcenia, zwłaszcza w zakresie tłumaczeń ustnych.

Natomiast oddzielnym zagadnieniem pozostaje precyzyjność zapisów Ustawy o tłumaczach przysięgłych dotyczących wymogów samego egzaminu państwowego, obiektywizmu jego oceny, trybu przeprowadzania itp. Kwestie te coraz częściej podnoszone są przez osoby przystępujące do egzaminu oraz środowiska naukowe i świadczą o konieczności zmian także w tym zakresie.

Literatura

- Dostatni, G., 2005, *Komentarz do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego*, Warszawa.
- Dybiec, J., 2008, „W poszukiwaniu normy? Problematyka kształcenia tłumaczy przysięgłych a *Kodeks tłumacza*”, *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, t. 3/4, s. 261–270.
- Jopek-Bosiacka, A., 2006, *Przekład prawny i sądowy*, Warszawa.
- Kątny, A. (red.), 2006, *Języki fachowe, problemy dydaktyki i translacji*, Olecko.
- Kierzkowska, D. (red.), 2005, *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem*, Warszawa.
- Kierzkowska, D., 1985, *Vademecum tłumacza przysięgłego*, Warszawa.
- Kierzkowska, D., 1991, *Kodeks tłumacza sądowego*, Warszawa.
- Kierzkowska, D., 2002, *Tłumaczenie prawnicze*, Warszawa.

- Kierzkowska, D., 2008, „Preskryptywny charakter Kodeksu tłumacza przysięgłego”, *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, t. 3/4, s. 95–104.
- Kościałkowska-Okońska, E., 2008, „Kryteria jakości w ewaluacji przekładu ustnego”, *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, t. 3/4, s. 105–116.
- Kozłowska, Z., 2007, *O przekładzie tekstu naukowego (na materiale tekstów językoznawczych)*, Warszawa.
- Lipiński, K., 2000, *Vademecum tłumacza*, Kraków.
- Mamet, P., Mrózek, A. (red.), 2003, *Języki specjalistyczne. Zagadnienia dydaktyki i przekładu*, Katowice.
- Pisarska, A., Tomaszewicz, T., 1996, *Współczesne tendencje przekładoznawcze*, Poznań.
- Ruszel, J., 2006, „Ocena kompetencji w kształceniu tłumaczy konferencyjnych: normy zawodowe a parametry dydaktyczne”, [w:] *Teoria i praktyka przekładu konferencyjnego*, M. Tryuk (red.), Warszawa, s. 99–120.
- Tryuk, M. (red.), 2006, *Teoria i praktyka przekładu konferencyjnego*, Warszawa.
- Tryuk, M., 2006, *Przekład ustny środowiskowy*, Warszawa.
- Tryuk, M., 2007, *Przekład ustny konferencyjny*, Warszawa.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego, Dz.U. Nr 273, poz. 2702, Dz.U. Nr 107, poz. 2792 z 27 czerwca 2006 r.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego, Dz.U. Nr 15, poz. 129.

Interpreter training and the requirements of the sworn translator state examination

Summary

Beyond the self-evident knowledge of source and target languages, the sworn translator has to specialise in translation of legal and official documents, and to have perfect knowledge of the law and judicial procedures. The sworn translator is obliged to execute translations with special care, keeping fidelity to the original text in accordance with translation rules as well as formal and legal principles of legal translation.

Moreover, interpreting provided for state bodies (courts of justice, the police, public prosecutor's office, etc.) requires from the sworn translator, among others, the ability to concentrate for a long time, good memory (particularly short term memory), good pronunciation, ability to comprehend and analyse texts, and rhetorical skills. Special skills are required to cover such a broad range, including general knowledge and cultural competence; these skills are acquired as a result of long-lasting professional instruction. Therefore, translator training is one of those aspects of the professional preparation of the sworn translator that necessitates the redefinition of needs and forms of foreign language teaching at the university level.

